

Товариство з обмеженою відповідальністю
«Центр розвитку дітей та батьків «Розумники»

Директор ТОВ

«Центр розвитку дітей та батьків «Розумники»

Мосін Т.І.

ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації педагогічних працівників
закладів загальної середньої освіти
«АЛГОРИТМИ ІНКЛЮЗІЇ В ЗАГАЛЬНІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ»

Київ - 2026

Розробник:

Жукова Я.М. логопед, дефектолог, вчитель української мови та літератури, керівник методичного об'єднання кафедри інклюзивного навчання в гімназії 224 м. Києва.

Напрямок підвищення кваліфікації:

Особливості впровадження інклюзивного навчання та реалізація педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами на рівні базової середньої освіти.

Розроблено на основі типової програми:

Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ МОН від 12.10.2022 № 904).

Термін дії програми: 17.04.2026 – 17.04.2031

Рецензенти:

Уманець Тетяна, магістр психології, заступник директора з навчально-виховної роботи гімназії 224 м. Києва

Винокурова Ніна, вчитель початкових класів, асистент вчителя гімназії 224 м.Києва

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми

Впровадження інклюзивної моделі в українських школах потребує від педагогів не лише емпатії, а й чіткого володіння управлінськими та методичними алгоритмами. Перехід від початкової до базової середньої освіти часто стає критичним етапом, де втрачається наступність підтримки учня з ООП через брак координації між вчителями-предметниками. Програма розроблена як практичний путівник, що структурує роботу команди супроводу та надає готові рішення для реальної адаптації освітнього процесу без надмірного бюрократичного навантаження.

Цільова група: вчителі закладів загальної середньої освіти, асистенти вчителів.

Обсяг (тривалість): 15 годин / 0,5 кредиту ЄКТС

Особливості реалізації програми: навчання організовано за принципом мікронавчання (micro-learning). Весь контент розбитий на короткі блоки (відеоінструкції, візуальні алгоритми, чек-листи). Програма реалізується в асинхронному режимі, що дозволяє слухачам самостійно керувати темпом навчання. Основний акцент зроблено на розборі типових ситуацій (кейсів) та автоматизованій системі контролю знань без потреби виконання письмових практичних робіт.

Форма підвищення кваліфікації: дистанційна (асинхронна).

Мета підвищення кваліфікації: сформувати у педагогів цілісну систему професійних компетентностей для організації інклюзивного навчання, забезпечити спадкоємність між ланками освіти та надати інструменти для швидкої адаптації освітнього середовища згідно з чинним законодавством.

Завдання підвищення кваліфікації:

- Ознайомити з оновленою нормативною базою та 5-ма рівнями підтримки учнів з ООП.
- Надати чіткі алгоритми розподілу обов'язків у Команді супроводу (КППС).
- Навчити розрізняти та застосовувати адаптацію та модифікацію в умовах базової школи.
- Сформувати навички розробки дієвої ІПР на основі SMART-цілей.
- Забезпечити інструментарієм для запобігання булінгу та дискримінації в інклюзивному класі.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- Інклюзивна компетентність (B1)
- Здатність створювати умови, які забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища
- Здатність до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

Слухачі після проходження курсу:

- **Знають:** юридичний алгоритм відкриття інклюзивного класу та процедуру надання 5-ти рівнів підтримки.
- **Розуміють:** різницю між функціоналом вчителя та асистента в умовах кабінетної системи.
- **Вміють:** ідентифікувати ознаки булінгу та застосовувати алгоритми реагування.
- **Володіють:** техніками «Універсального дизайну» та способами адаптації завдань з математики, мов та природничих дисциплін.
- **Застосовують:** цифрові шаблони ІПР та протоколів для швидкого ведення документації.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Оцінювання результатів здійснюється в автоматизованому режимі на платформі дистанційного навчання: платформа фіксує факт відкриття матеріалів, перегляд навчальних відеуроків, а також після вивчення матеріалів кожного модуля складається тест, який перевіряється автоматично. *Критерії успіху:* тест вважається складеним, якщо учасник має 80 і більше відсотків правильних відповідей.

Шкала відповідності:

- 80 – 100 відсотків: видається сертифікат про підвищення кваліфікації.
- менше 80 відсотків: пропонується повторне вивчення проблемних модулів та додаткові спроби тестування.

Документ про підвищення кваліфікації: сертифікат.

Вартість: 700 грн.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено самостійне опанування навчального матеріалу через перегляд відеоуроків, роботу з текстовими матеріалами, виконання практичних завдань та проходження тематичних тестів.

Особливістю (вид діяльності) є робота з візуальними алгоритмами та цифровими кейс-стаді. Замість виконання письмових робіт, слухачі аналізують готові зразки документів (ІПР, протоколів, візиток учня) та закріплюють навички через вибір правильних відповідей у тестових завданнях.

Практична робота передбачає опрацювання нормативної бази (Постанови КМУ, накази МОН), ознайомлення з методичними рекомендаціями щодо предметної адаптації та вивчення бібліотеки готових інклюзивних рішень.

Підсумкові заходи полягають у використанні автоматизованої системи контролю знань, що дозволяє миттєво підтвердити рівень засвоєння кожного модуля.

Зміст програми складається з 3 модулів та 10 взаємопов'язаних тем. На етапі завершення кожного модуля слухачі складають тест. Прохідний бал — 80%. Учасники, які успішно пройшли навчання та склали тести, отримують сертифікат.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 15 год, з них 6 год — опрацювання теоретичного матеріалу (відеоуроки, лонгріди, чек-листи, пам'ятки та гайди) і 6 практична робота (розбір відеокейсів, практичні завдання), 3 год — контрольні заходи.

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем	Кількість годин			
	Теоретичний матеріал	Практична робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1.Фундамент інклюзії: спільні правила гри				
Тема 1.1 Законодавчий компас: нормативна база інклюзії в Україні	0,5	0,5	-	1

Тема 1.2 Команда супроводу: розподіл ролей та алгоритм взаємодії	1	0,5	-	1,5
Тема 1.3 Етика та комунікація	0,5	1	-	1,5
Разом за модулем	2	2	1	5
МОДУЛЬ 2.Базова середня освіта: виклики наступності				
Тема 2.1. Створення інклюзивного середовища	1		-	1
Тема 2.2. ІПР «під мікроскопом»: проєктування цілей та моніторинг	0,5	1	-	1,5
Тема 2.3 Естафета підтримки: алгоритм переходу з початкової в основну школу	0,5	1	-	1,5
Тема 2.4 Специфіка предметного навчання: адаптація та модифікація тем	0,5	0,5	-	1
Тема 2.5 Асистент у «великій школі»: навігація в умовах змін	0,5	0,5	-	1
Разом за модулем	3	3	1	7

Модуль 3. Інструментарій та оцінювання результатів				
Тема 3.1 Моніторинг та оцінювання успіхів при модифікації програми	0,5	0,5	-	1
Тема 3.2 Профілактика вигорання: психологічна стійкість педагога	0,5	0,5	-	1
Разом за модулем	1	1	1	3
Усього	6	6	3	15

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Фундамент інклюзії: спільні правила гри

Тема 1.1. Законодавчий компас: нормативна база інклюзії в Україні

Поняття про учнів з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання, інклюзивне освітнє середовище. Організація інклюзивного навчання на рівні базової середньої освіти. Категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів): загальна характеристика вірогідного прояву, ступінь прояву, рівень підтримки. Особливості надання педагогічної підтримки. Керівні принципи забезпечення ефективного переходу учнів з особливими освітніми потребами від початкової до базової освіти. Огляд ключових нормативних актів (Постанова КМУ №957, Накази МОН). Детальний розбір 5-ти рівнів підтримки: від консультативної допомоги до постійного супроводу. Алгоритм залучення інклюзивної субвенції та процедура відкриття інклюзивного класу в закладі.

Тема 1.2. Команда супроводу: розподіл ролей та алгоритм взаємодії

Особливості діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в ЗЗСО на рівні базової середньої освіти. Склад та основні функції учасників Команди. Функції педагога у складі команди. Розроблення та впровадження індивідуальної програми розвитку (ІПР) дитини з особливими освітніми потребами. Роль батьків як рівноправних членів Команди у розробленні ІПР та моніторингу результатів навчання дітей. Функціональні обов'язки членів Команди психолого-педагогічного супроводу (КППС). Чітке розмежування зон відповідальності вчителя та асистента вчителя. Алгоритм проведення ефективного 20-хвилинного засідання команди та порядок прийняття спільних рішень.

Тема 1.3. Етика та комунікація

Принципи людиноцентрованого підходу та Person-first language. Етичні скрипти для розмов з батьками класу про особливості учня. Алгоритми проведення «хвилинок толерантності» та превентивні заходи щодо запобігання дискримінації в дитячому колективі.

МОДУЛЬ 2. Базова середня освіта: виклики наступності

Тема 2.1. Створення інклюзивного середовища

Поняття про принципи універсального дизайну в навчанні (УДН). Практичне зонування кабінету: організація ресурсної зони та зони сенсорного розвантаження за низькобюджетними моделями. Використання візуальної підтримки (розкладів, таймерів) для всього класу. Поняття про стратегії розумного пристосування. Допоміжні засоби для навчання (спеціальні засоби корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами. Поняття про додаткові та альтернативні способи й засоби комунікації. Загальношкільний підхід до створення безбар'єрного,

безпечного, інклюзивного освітнього середовища. Ресурсна кімната в закладі освіти.

Тема 2.2. ІПР «під мікроскопом»: проєктування цілей та моніторинг

Структура Індивідуальної програми розвитку (ІПР). Алгоритм написання SMART-цілей (конкретних, вимірюваних, досяжних). Методика ведення Щоденника спостережень асистентом вчителя та інструменти фіксації динаміку розвитку учня. Партнерство вчителя й асистента вчителя на рівні базової середньої освіти. Практика спільного викладання (співучителювання). Моделі співучителювання вчителя й асистента вчителя. Співпраця з іншими фахівцями (психологом, учителями-дефектологами, фахівцями ІРЦ та іншими). Особливості взаємодії вчителя з батьками.

Тема 2.3. Естафета підтримки: алгоритм переходу в основну школу

Психологічні та організаційні аспекти переходу дитини до основної школи. Створення «Візитки учня» як транзитного документа для вчителів-предметників. Координація роботи КППС в умовах кабінетної системи.

Тема 2.4. Специфіка предметного навчання: адаптація та модифікація тем

Різниця між адаптацією (зміна форми) та модифікацією (зміна змісту). Алгоритми трансформації навчального матеріалу зі складних дисциплін (математика, іноземні мови, природничий цикл). Приклади спрощення завдань без втрати навчальної мети.

Тема 2.5. Асистент у «великій школі»: навігація в умовах змін

Роль асистента дитини (учня). Розмежування функцій асистента вчителя асистента дитини (учня). Взаємодія асистента з великою кількістю педагогів-предметників. Допомога учню в орієнтації у просторі школи та дотриманні змінного розкладу. Роль асистента у підтримці соціальної взаємодії підлітка з однолітками.

МОДУЛЬ 3. Інструментарій та оцінювання результатів

Тема 3.1. Моніторинг та оцінювання успіхів при модифікації програми

Здійснення адаптацій в освітньому процесі та/або модифікації змісту навчальних предметів (інтегрованих курсів) для осіб з особливими освітніми потребами з метою досягнення результатів навчання, визначених державним стандартом базової середньої освіти та/або індивідуальною програмою розвитку учня. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів, що навчаються за модифікованим планом. Формувальне оцінювання як інструмент мотивації. Алгоритм виставлення оцінок за семестр та рік з урахуванням ІПР. Застосування диференційованого підходу до планування навчальних завдань, методів навчання й навчальних матеріалів, способів і форм оцінювання результатів навчання учнів.

Тема 3.2. Профілактика вигорання: психологічна стійкість педагога

Техніки самодопомоги та збереження ресурсу в складних інклюзивних кейсах. Розподіл емоційного навантаження в тандемі «вчитель–асистент». Методи швидкого відновлення після стресових ситуацій у класі.

Орієнтовний перелік практичних завдань:

- заповнення/звірка шаблону «Паспорт інклюзивного класу»
- робота із матрицею взаємодії та відповідальності в інклюзивному класі для того, щоб навчитися чітко розмежувати зони відповідальності та уникати дублювання функцій або конфліктів
- перегляд відео із прикладами педагогічних ситуацій та рекомендованими методами їх розв'язання із наступним алгоритмом дій: послухати опис педагогічної ситуації - поставити відео на паузу та поміркувати над розв'язанням - продовжити перегляд та порівняти власне рішення із рекомендованим варіантом розв'язання
- робота із детектором SMART-цілей, щоб навчитися відрізняти «художній твір» у документах від робочої педагогічної цілі
- робота із конструктором для створення власних SMART-цілей для ІПР
- ревізія документів відповідно до наведеного чек-листа «Естафета підтримки»
- заповнення/звірка шаблону «Візитка учня»
- виконання адаптації або модифікації запропонованих кейсів відповідно до предмета, який викладається
- заповнення/звірка шаблону «Щоденник синхронізації асистента в основній школі»
- робота із практичним гайдом «Критерії оцінювання: 1-12 балів для модифікації»
- проведення психологічного чек-листа «Маркери мого вигорання»
- виконання ресурсних вправ для педагога інклюзивного класу

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про освіту» (від 05.09.2017 № 2145-VIII, зі змінами).
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (від 16.01.2020 № 463-IX, зі змінами).
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» (основний документ програми).
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 р. № 88 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами».
5. Наказ МОН України від 08.06.2018 № 609 «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти».
6. Наказ МОН України від 01.04.2022 № 289 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти».

Основна література

1. Інклюзивна освіта від А до Я: посібник для педагогів і батьків / упоряд. Н. В. Заєркова, І. О. Тріпак. — Київ, 2021.
2. Організаційно-методичні засади навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. М. А. Порошенко. — Київ, 2019.
3. Асистент вчителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н. М. Софій та ін. — Київ, 2018.
4. Універсальний дизайн у закладах освіти: посібник для вчителів / за ред. О. Красюкової-Еннз. — Київ, 2018.

Додаткова література

1. Діти з особливими потребами в школі: посібник для вчителів / авт. кол. під керівництвом С. Міронової. — Кам'янець-Подільський, 2020.
2. Методичний посібник «Адаптації та модифікації в інклюзивному навчанні» / проект «Разом до навчання». — Львів, 2022.
3. Путівник для вчителя: робота з учнями 5-9 класів в інклюзивному середовищі / під ред. Л. Даниленко. — Київ, 2021.
4. Електронний ресурс: Національна освітня платформа «Всеосвіта» та «ЕдЕра» (курси з інклюзивної освіти та роботи з дітьми з ООП).\

Веб-ресурси та цифрові інструменти (Першоджерела та шаблони)

1. Офіційний сайт МОН України (розділ «Інклюзивне навчання») — mon.gov.ua. Актуальні накази, листи-роз'яснення та методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу.
2. Портал АС «ІРЦ» (Автоматизована система інклюзивно-ресурсних центрів) — ircenter.gov.ua. Офіційний ресурс для роботи з висновками про комплексну оцінку та створення електронних ІПР.
3. Платформа «НУШ» (Нова українська школа) — nus.org.ua. Практичні кейси, поради вчителям 1–9 класів та готові дидактичні матеріали для інклюзії.
4. Сайт ГО «Смарт освіта» (проєкт «Інклюзія в школі») — smart-osvita.org. База знань: шаблони ІПР, приклади адаптацій та модифікацій для різних предметів.
5. Платформа EdEra (курс «Робота вчителів початкових класів із дітьми з ООП») — ed-era.com. Безкоштовні онлайн-курси з відеоінструкціями та посібниками.
6. Цифрова бібліотека «Корекційна освіта» — lib.iitta.gov.ua. Доступ до науково-методичних розробок Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.